

Eğitim Yönetiminde Temel Hak ve Özgürlükler Düşüncesinin Demokratik Yöneticilik Çerçevesinde İncelenmesi

Serpil Özalp

MEB Eğitim Yöneticisi

srpl3425zlp@hotmail.com, ORCID:0000-0001-5698-7738

Özet

Demokrasi kültürünün öğretilmesi evde başlar ve okulda devam eder. Okul, eğitim faaliyetlerinin belirli programlar çerçevesinde planlandığı ve yürütüldüğü bir kurumdur. Bu özelliği, okulu, halkın demokratik bilincini yükseltmede en önemli merci kılmaktadır. Okul sadece bir bireye temel bilgi ve becerileri kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda insanlara kültür de kazandırır. Okul ortamında kazanılan bilgi, beceri ve değerler, bireyin toplum içindeki uyumuna, kendi değer ve inançları ile toplumda var olmasına ve sağlıklı bir yaşam biçimi sürdürmesine katkı sağlar. Okullarda demokratik eğitimin uygulanmasında en büyük görev, okulun beyni sayılan ve öğretmenler, veliler, öğrenciler ve okulun tüm ilgi gruplarıyla iletişim halinde olan okul yöneticisine düşmektedir. Okulun atmosferi, müdürün okulu nasıl yönettiğinden, hangi değerlere inandığından ve dürüstlüğünden etkilenir. Okullarda öğretmenler, okul müdürünün yaklaşımını etkilemekte ve okul müdürünün tutum ve davranışlarına göre çalışma biçimlerini düzenlemektedir. İnsanlar sadece okulda bilgi almazlar. Ayrıca başkalarını dinleyebilme, farklı fikirlere saygı duyabilme ve insanlara karşı hoşgörülü olma gibi sosyal yaşamlarına yön veren avantajlar da kazanırlar. Ayrıca okulda öğrenilen bilgi ve beceriler dolaylı, planlı ve programlıdır. Öğretmenlerin ve yöneticilerin problem durumlarında nasıl davrandıkları ve çözüm gerektiren bir durumla karşılaştıklarında insanların onlarla nasıl ilişki kurduğu

öğrencilerin zihinlerinde bir yapı oluşturur. Öğrenciler, sosyal hayata katıldıkça ve yetişkin olarak bu yapıları korurlar. Okul ortamını demokratikleştirme çabaları, demokratik bir okul ortamı yaratmak için çok önemli ve değerlidir. Bu bağlamda en büyük görevin öğretmenlere düştüğü söylenebilir. Çünkü öğrenciler okuldaki zamanlarının çoğunu sınıfta öğretmenleri ile birlikte geçirirler. Demokratik bir toplumun bireylerden beklediği düşünme, sorgulama, karar verme ve olayları farklı açılardan eleştirel bir şekilde inceleme özelliklerini sınıf ortamında öğretmek konusunda öğretmenlere büyük sorumluluk düşmektedir. Bu amaçla bilişsel ve duyuşsal bilgilerin öğretilmesinin yanı sıra öğrencilerin düşünme becerilerinin de etkinleştirilmesi gerekmektedir. Farklı fikirleri açık fikirlikle dinleme, fikirleri değerlendirme ve yorumlama becerilerinin geliştirilmesi, sınıfta demokratik bir iklimin oluşmasına katkı sağlayacaktır. Sınıfta arkadaşlarının fikirlerine saygı duyan öğrenciler, okuldan ayrıldıklarında da başkalarının fikirlerine saygı duyacaklardır. Demokratik bir sınıfta, öğrenme etkinlikleri öğrenci merkezlidir. Öğretmen, öğrenmeyi organize eden bir öğretmen olarak görevini yerine getirir. Bu demokratik ortamda kimse kimseden üstün değildir. Herkes aynı hak ve sorumluluklara sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Yönetimi, Temel Hak ve Özgürlükler, Demokratik Yöneticilik

Examination of the Idea of Fundamental Rights and Freedoms in Educational Administration within the Framework of Democratic Management

Abstract

The teaching of the culture of democracy begins at home and continues at school. A school is an institution where educational activities are planned and carried out within the framework of certain programs. This feature makes the school the most important authority in raising the democratic consciousness of the people. The school not only gives basic knowledge and skills to an individual, but also gives culture to people. The knowledge, skills and values gained in the school environment contribute to the individual's harmony in society, existence in society with his own values and beliefs and maintaining a healthy lifestyle. The biggest task in the implementation of democratic education in schools falls to the school administrator, who is considered the brain of the school and keeps in touch with teachers, parents, students and all interest groups of the school. The atmosphere of the school is influenced by how the principal runs the school, what values he believes in and his honesty. In schools, teachers influence the approach of the school principal and regulate the way they work according to the attitudes and behaviors of the school principal. People don't just get information at school. They also gain advantages that guide their social lives, such as being able to listen to others, respecting different ideas, and being tolerant of people. In addition, the knowledge and skills learned at school are indirect, planned and programmed. How teachers and administrators behave in

problem situations and how people relate to them when they encounter a situation that requires a solution creates a structure in the minds of students. Students maintain these structures as they participate in social life and as adults. Efforts to democratize the school environment are very important and valuable for creating a democratic school environment. In this context, it can be said that the biggest task falls on teachers. Because students spend most of their time at school together with their teachers in the classroom. Teachers have a great responsibility to teach the characteristics of thinking, questioning, decision-making and critically examining events from different angles that a democratic society expects from individuals in the classroom environment. For this purpose, in addition to teaching cognitive and affective information, it is necessary to activate students' thinking skills. The development of the skills of listening to different ideas with an open mind, evaluating and interpreting ideas will contribute to the formation of a democratic climate in the classroom. Students who respect the opinions of their friends in the classroom will also respect the opinions of others when they leave school. In a democratic classroom, learning activities are student-centered. The teacher fulfills his duty as a teacher who organizes learning. In this democratic environment, no one is superior to anyone. Everyone has the same rights and responsibilities.

Key Words: Educational Administration, Fundamental Rights and Freedoms, Democratic Governance

Giriş

Okullarda demokratik eğitimin uygulanmasında en büyük görev, okulun beyni sayılan ve öğretmenler, veliler, öğrenciler ve okulun tüm ilgi gruplarıyla iletişim halinde olan okul yöneticisine düşmektedir.

Okulun atmosferi, müdürün okulu nasıl yönettiğinden, hangi değerlere inandığından ve dürüstlüğünden etkilenir. Okullarda öğretmenler, okul müdürünün yaklaşımını etkilemekte ve okul müdürünün tutum ve davranışlarına göre çalışma biçimlerini düzenlemektedir.

Eğer müdür okulu otoriter bir şekilde yönetirse, öğretmenler müdüre sırtını döner ve uzak durmak ister. Belki de yetkili okul yönetiminin önünde kendilerini güvende hissetmedikleri için.

Okullar, çevredeki değişiklikleri hem etkileyen hem de bunlardan etkilenen açık sistemlerdir. Bu özelliğinden dolayı okul yönetimi, çevredeki birçok sosyal, politik, ekonomik ve teknik faktörün dikkate alınmasını gerektirir.

Bir okul yöneticisi, kontrolü dışındaki faktörlerle uğraşarak okulu etkili bir şekilde yönetemez. Bu nedenle okul yöneticileri, bu farklı değişkenleri yönetmek ve demokratik bir okul yönetimi modelini uygulamak için okul paydaşlarıyla yetki ve sorumluluklarını paylaşmak zorundadırlar (Gümüşeli, 2007).

Modern yönetim modelinde insan ilişkilerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bir okul müdürünün, personeli ile sadece resmi değil aynı zamanda gayri resmi alanda da ilişkilerini güçlendirerek etkili bir şekilde liderlik etmesi beklenir.

Bu ilişkiler sağlıklı bir demokratik ortamda da gelişebilir. Bu bağlamda bir okul yöneticisinin seçeceği en etkili yönetim yöntemi demokratik okul yönetimidir.

Demokrasi Eğitiminin Eğitim Kurumlarında İşleyişi

Demokrasi kültürünün öğretilmesi evde başlar ve okulda devam eder. Okul, eğitim faaliyetlerinin belirli programlar çerçevesinde planlandığı ve yürütüldüğü bir kurumdur.

Bu özelliği, okulu, halkın demokratik bilincini yükseltmede en önemli merci kılmaktadır. Okul sadece bir bireye temel bilgi ve becerileri kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda insanlara kültür de kazandırır.

Okul ortamında kazanılan bilgi, beceri ve değerler, bireyin toplum içindeki uyumuna, kendi değer ve inançları ile toplumda var olmasına ve sağlıklı bir yaşam biçimi sürdürmesine katkı sağlar.

Okulun demokratik bir eğitim ortamında faaliyetlerini sürdürmesi, demokrasi kavramını bilgi düzeyinde edinmemesi gerekmektedir.

Okulların demokrasi ve yurttaşlık bilincini artırmaya yönelik programları olmasına rağmen, okul yapısında antidemokratik unsurların bulunması demokrasiye yönelik düşünce ve davranışlarını olumsuz etkilemektedir (Biesta, 2007, s. 6).

Okul eğitimi almış öğrencilerin, yarının büyükleri olarak toplumda demokrasi bağlamında etkin rol oynamaları isteniyorsa ve onlara demokrasi emanet ediliyorsa, gelecek yaşamları için gerekli olan demokratik bilgi, beceri ve tutumlar kazandırılmalı, onların desteklenmesi sağlanmalıdır (Doğanay, Çuhadar ve Sarı, 2004, s. 363).

Demokratik Eğitim Yöneticilerinin Genel Karakteristikleri

Binbaşıoğlu (1988, s. 126-127) demokratik okul yöneticisinin özelliklerini şöyle sıralamıştır:

Okulun demokratik yöneticisi, kendisini çalışanlardan üstün veya üstün görmez. Oturduğu makam koltuğunu ve masasını sadece işini yapması için kendisine verilmiş birer araç olarak görmektedir.

Meslektaşlarında, örgütün amaçlarına ulaşmasına yardımcı olan kişiler görür. Meslektaşları ile işbirliği içinde çalışması gerektiğini bilir.

Demokratik bir okul yöneticisi meslektaşlarına önem ve değer verir, onların küçük hatalarını ve eksikliklerini görmezden gelir. Onların resmi ve hatta kişisel sorunlarına karşı duyarlıdır ve yardımını esirgemez.

Meslektaşlarına yapılan işle ilgili sorular sorar ve yapılan işi eleştirmelerini sağlar.

Her şeyi herkesten daha iyi bildiğim izlenimi vermez.

Karar almada çalışma arkadaşlarının katkısına ve ortak karar alınmasına önem verir.

Demokratik bir okul yöneticisi tarafından oluşturulan demokratik bir okul iklimi birçok faydayı beraberinde getirir.

Gümüşşeli (2007) bunu şu şekilde açıklamıştır:

Disiplin Kolaylaştır

Demokratik yönetimde okul kararları öğretmen ve öğrencilerle birlikte alınır. Karar verme sürecine dahil olan öğrenciler, kuralları kabul etmeyi ve öğrenmeyi daha kolay bulurlar. Karar alışverişi sonucunda güvene dayalı kurallara bağlılık derecesi artmakta, bu da disiplinin uygulanmasını kolaylaştırmaktadır.

Öğrenme Kolaylaştırılır

Demokratik bir okul ortamında, öğrencilere neyi ve nasıl öğrenmek istediklerini seçme özgürlüğü verilir. Böylece öğrenciler kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu alarak daha istekli ve daha hızlı öğrenebilirler. Bu da okulun demokratik yönetiminin sağladığı imkan ve ortamla sağlanabilir.

Çatışmalar Azalır

Okullar, farklı grupların bir araya geldiği en çatışmalı kurumlardır. Okul yaşamının bir kültürü olarak, ortak karar alma ve problem çözme, okul ortamını daha uyumlu ve çatışmasız hale getirir. Bu becerilerin kazanılmasını ve ustalaşmasını sağlama kritik görevi, demokratik okul liderliğine aittir.

Okulun Rekabet Gücü Artar

Demokratik olarak yönetilen bir okulda öğrenciler ve veliler okuldan beklentilerini ve isteklerini özgürce ifade ederler. Bu gereksinimler, okulun demokratik yönetimi dikkate alınarak yerine getirilir. Bu sayede okulların kalitesi artmakta ve okullar çağın gereklerine uygun nesiller yetiştirebilmektedir.

Sürdürülebilir Demokrasi Oluşur

yönetişime yönelik demokratik bir yaklaşım, eğitimin demokratik işleyişini sağlar. Demokratik bir ortamda yetişen öğrenciler, demokrasinin tüm değerlerini öğrenir ve demokrasinin geleceğini sağlar.

Binbaşıoğlu (1988, s. 127) demokratik okul yönetiminin avantajlarını şu şekilde açıklamaktadır:

1. Demokratik bir örgütte çalışan kişiler duygu ve düşüncelerini açıkça ifade ederler. İnsanlar rahat bir psikolojik ortamda kendilerini güvende hissederler ve bu da çalışanlara yardımcı olmayı destekler.

2. Bu tür yönetişimi gözlemleyen ve bu ortamda demokrasiyi yaşayarak gelişimini sürdüren öğrenciler, ileriki yaşamlarında daha yüksek düzeyde demokratik öğrenme elde edeceklerdir. Nesiller boyunca demokratik yaşamın devamına katkıda bulunur.

3. Demokratik yönetişimde bir yönetici, çalışma arkadaşlarını yönetime dahil ettiğinde onların desteğini almış olur. Yönetimin karmaşıklığı, paydaşlar arasında bölüştürülerek azaltılır.

Sonuç

Demokrasi, Yunanca Demos (insanlar) ve Kratos (güç, güç, iktidar) kelimelerinden türetilmiştir. Halk gücü, halkın yönetimi demektir.

TDC'ye (2022) göre demokrasi, halkın egemenliğine, gücüne ve demokrasisine dayalı bir yönetim biçimi olarak tanımlanmaktadır.

Fransızca democracy kelimesinden Türkçe'ye çevrilmiştir. Amerikan başkanlarından Abraham Lincoln, demokrasiyi halkın halk için yönetimi olarak tanımlamıştır. Görüldüğü gibi bugüne kadar demokrasi kavramına ilişkin pek çok tanım yapılmış ve bu tanımlar herkes için farklılık gösterdiğinden tek bir tanıma ulaşmak mümkün olmamıştır.

Ancak ortak bir tanıma ulaşılamamakla birlikte herkes tarafından kabul edilen demokrasi otoriterlik, mutlakiyetçilik veya diktatörlük değildir.

Eğitim ve demokrasi kavramları birbirini destekleyen ve tamamlayan kavramlardır. Demokrasi, demokrasi ilke ve değerlerine inanan ve sahiplenen bir iş gücü olmadan bir yönetim süreci ve kültürü olarak işleyemez.

Demokratik toplumlar, sosyal, kültürel ve siyasal alanda temel hak, özgürlük ve sorumluluklarını bilen, demokratik süreçlere katılan, demokratik değerleri ve toplum yaşamı kültürünü takdir eden, toplumsal yaşamın devamlılığını sağlayan insanlar yetiştirmek isterler.

Eğitim kurumlarında demokrasinin belirleyici aktörleri eğitim yöneticileridir. Okuldaki demokratik atmosferin belirleyicisi olarak eğitim yöneticisinin yönetim tarzı çok önemlidir.

Okullar, çevredeki değişiklikleri hem etkileyen hem de bunlardan etkilenen açık sistemlerdir. Bu özelliğinden dolayı okul yönetimi, çevredeki birçok sosyal, politik, ekonomik ve teknik faktörün dikkate alınmasını gerektirir.

Bir okul yöneticisi, kontrolü dışındaki faktörlerle uğraşarak okulu etkili bir şekilde yönetemez. Bu nedenle okul yöneticileri, bu farklı değişkenleri yönetmek ve demokratik bir okul yönetimi modelini uygulamak için okul paydaşlarıyla yetki ve sorumluluklarını paylaşmak zorundadırlar.

Modern yönetim modelinde insan ilişkilerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bir okul müdürünün, personeli ile sadece resmi değil aynı zamanda gayri resmi alanda da ilişkilerini güçlendirerek etkili bir şekilde liderlik etmesi beklenir.

Bu ilişkiler sağlıklı bir demokratik ortamda da gelişebilir. Bu bağlamda bir okul yöneticisinin seçeceği en etkili yönetim yöntemi demokratik okul yönetimidir.

Kaynakça

Atar, Y. (1997). Çağdaş demokrasinin siyasal boyutu: Türkiye’de demokratikleşme ve antidemokratikleşme göstergeleri. Yeni Türkiye: Demokrasi Özel Sayısı, 1(17), 73-94.

Atasoy, D. Ç. (2019). İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin iş yaşamındaki yalnızlık düzeyleri ile örgütsel adalet algıları arasındaki ilişki [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Chang, C. H., Johnson, R. E. ve Rosen C. C. (2010). Who I an depends on how fairly I’m treated: Effects of justive on self-identity and regulatory focus. Journal of Applied Social Psychology, 40(12), 3020-3058.

Cohen, R. L. (1987). Disrtibutive justice: Theory and research. Social Justice Research, 1(1), 19-40.

Colquitt, J. A., Conlon, D. E., Wesson, M. J., Porter, C. ve Ng, K. Y. (2001). Justice at the millennium: A meta-analytic review of 25 years of 104 organizational justice research. Journal of Applied Psychology, 86(3), 425-445.

Colquitt, J. A., Greenberg, J. ve Zapata-Phelan, C. P. (2005). What is organizational justice? A historical overview. In J. Greenberg ve J. A. Colquitt (EDS.), Handbook of organizational justice (pp. 3-56). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Duman, T., Karakaya, N. ve Yavuz, N. (2020). İnsan hakları ve demokrasi (4. Baskı). Pegem Akademi.

Dursun, K. (2021). Yöneticilerin kullandıkları güç türleri ile öğretmenlerin örgütsel adalet algıları arasındaki ilişki [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.

Emir, A. (2017). İlkokullarda ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin örgütsel adaletle ilişkin görüşleri ve motivasyon düzeyleri arasındaki ilişki [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi.

Erkuş, A. (2009). Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci (2. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

Kaya, P. A. (2000). Sosyal adaletin teorik çerçevesi üzerine bir değerlendirme. Prof. Dr. Nusret Ekin'e armağan (s. 229-244) içinde. Türk Ağır Sanayii ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası Yayını.

Kazancı, N. (2010). İlköğretim okullarındaki yöneticilerin liderlik stilleri ile öğretmenlerin örgütsel adalet algıları arasındaki ilişki [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.

Keleş, Y. (2014). Örgütsel adaletin duygusal emek üzerindeki etkisi: Antalya'daki beş yıldızlı otel işletmelerinde bir araştırma [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Kemer, M. (2021). Ortaokul öğretmenlerinin örgütsel adalet algı düzeylerinin okul iklimi ile ilişkisi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi.

Kontaş, H. (2009). Demokrasi eğitiminde aile ve okulun rolü. I. Uluslararası Avrupa Birliği Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu (s. 245-250). Uşak Üniversitesi.

Korkmaz, H. E. (2013). Okullarda demokratik eğitim ortamının gerçekleşmesine yönelik öğretmen algıları [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

Korkut, A. (2019). Öğretmenlerin örgütsel mutluluk, örgütsel sinizm ve örgütsel adalet algılarının analizi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi.

Resmi Gazete. (2014). Milli eğitim bakanlığı okul öncesi ve ilköğretim kurumları yönetmeliği (Yayın no. 29072). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/07/20140726-4.htm>

Rowland, S. (2003). Teaching for democracy in higher education. *Teaching in Higher Education*, 8(1), 89-101.

Sağbaş, N. Ö. (2020). Okullarda ayrılma, kayıtsız kalma, muhalefet ve sadakat ile örgütsel adalet ilişkisinde iş doyumunun aracı etkisi [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Saraç, G. (2019). Okul müdürlerinin demokratik tutumlarının öğretmenlerin örgütsel güven algılarına ilişkisi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Saruhan, C. (2020). Eğitim örgütlerinde örgütsel adalet ve örgütsel güven arasındaki ilişki [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Harran Üniversitesi.

Seven, S. (2008). Çocuk ruh sağlığı (1. Baskı). Pegem Akademi.

Sousa, D. (2017). 'Revolution', democracy and education: An investigation of early childhood education in portugal. Doctoral dissertation, UCL (University College London).

Sümbüloğlu, K. (2012). Biyoistatistik (15. Baskı). Hatipoğlu Yayınevi.

Türk Dil Kurumu (2022). Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr> adresinden 12 Ocak 2022 tarihinde alınmıştır.

Türk Dil Kurumu (2022). Türk dil kurumu sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 22 Şubat 2022 tarihinde alınmıştır.

Ünal, A. ve Gülmez, D. (2017). Motivasyon kuramları ve uygulamalar.

Servet Ö. ve Necati C. (Ed.), Örgütsel davranış ve yönetimi (2. Baskı, s. 89- 128) içinde. Pegem Akademi.

Vinterek, M. (2010). How to live democracy in the classroom. *Education Inquiry*, 1(4), 367-380.

Walster, E., Berscheid, E. ve Walster, G. W. (1973). New directions in equity research. *Journal of Personality and Social Psychology*, 25(2), 151-176. <https://doi.org/10.1037/H0033967>

Wikipedia (2021). https://en.wikipedia.org/wiki/Democracy_Index adresinden 23 Kasım 2021 tarihinde alınmıştır.

Yavuzer, H. (1999). Ana-baba ve çocuk (12. Baskı). Remzi Kitabevi.